

KRISTUSE RISTIMISE PÜHA AD 2021

Lk 3:15–18.21–22 (1Ms 9:12–16 või Jos 3:5–11.17; Gl 3:23–29)

15 Rahvas oli täis ootust ja kõik mõtlesid oma südames, et ehk Johannes ongi Messias.

16 Siis vastas Johannes kõikidele: «Mina ristin teid veega, aga on tulemas minust vägevam, kelle jalatsipaelagi ei kõlba ma lahti päästma. Tema ristib teid Püha Vaimu ja tulega.

17 Temal on visklabidas käes, et puhastada oma rehealust ja koguda nisud oma aita, kuid aganad põletab Ta ära kustumatu tulega.»

18 Ka veel paljude muude asjade pärast manitsedes kuulutas Johannes rahvale rõõmusõnumit.

[19 Aga kui nelivürst Herodes sai Johannese käest noomida oma venna Filippuse naise Heroodiase ja kõigi pahategude pärast, mida Herodes oli teinud,

20 sai ta hakkama veel sellega, et pani Johannese vangil.]¹

21 Ent sündis, kui kogu rahvast ristiti ja ka Jeesus oli ristitud ja palvetas, et taevast avanes

22 ja Püha Vaim laskus ihulikul kujul Jeesuse peale kui tuvi, ja taevast kostis hääl: «Sina oled mu armas Poeg, Sinust on mul hea meel!»

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on kolmanda evangeeliumi autoriks arst Luukas, kes oli sündinud Antiokia paganlike vanemate lapsena². Kuigi vahel on arvatud, et Luukas võis juba varasemalt kuuluda Jeesuse laiemasse õpilasteringi (nn seitsmekümne hulka), on kirikuisad valdavalt veendunud, et temast sai kristlane Pauluse kuulutustöö tulemusena, kelle saatjaks Luukas tema teisel ja kolmandal misjonireisil oli, jäädes Pauluse juure ka tema vangipõlvepäevil.

Luuka evangeeliumi 21. peatükk toob ära Jeesuse ettekuulutuse Jeruusalemma hävitamise kohta, kuid ei maini selle ettekuulutuse täitumist, seega on tõenäoline, et evangeelium on kirjutatud enne aastat 70. Ning kuna evangeeliumi järg, Apostlite tegude raamat, lõpeb kirjeldusega Pauluse jõudmisest Rooma, kus apostel viibis [vähemalt] kaks aastat enne oma märtrisurma aastal 64, tundub üsna tõenäoline, et evangeelium on valminud hiljemalt 60. aastate esimesel poolel.

¹ EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus on salmid 19 ja 20 lugemisest välja jäetud.

² Seda, et tegemist oli sünni poolest paganaga, võib järeldada apostel Pauluse sõnadest Kirjas koloslastele, kus apostel nimetab ainsaiks ümberlõigatute hulgast tema juurde jäänud kaastöölisteks Aristarhost ja Markust, andes seejärel edasi tervitused ka «armsalt arstilt Luukaselt» (vt Kl 4:10–14).

Olles ise endine paganausuline, väljendab Luukas oma evangeeliumis kindlat veendumust Jeesuses teostunud lunastuse universaalsusest: see ei ole mõeldud mitte ainult juutidele, vaid kõigile rahvastele: «Nõnda on kirjutatud, et Messias pidi kannatama ja kolmandal päeval üles tõusma surnuist. Ja Tema nimel peab kuulutatama meelearandust pattude andeksandmiseks kõigi rahvaste seas, alates Jeruusalemmast.» (Lk 24:46j)

Luuka evangeelium (nagu ka Apostlite tegude raamat) algab sissejuhatusena, milles raamatu esmase adressaadina märgitakse «üliulist Teofilost³», samuti kirjeldab Luukas sissejuhatuses nii oma töömeetodit kui eesmärki: «Juba mitmed on võtnud kätte koostada jutustus neist asjust, mis meie seas on aset leidnud, nõnda nagu seda on meile edasi andnud need, kes ise algusest peale on seda oma silmaga näinud ja on saanud sõna sulasteks. Seepärast on mullegi tundunud õige, pärast kõigega algusest peale täpset tutvumist, kirjutada sinu jaoks, üliuline Teofilos, järgemööda kõik üles, et sa võiksid õppida tundma sulle õpetatud asjade usaldusväärset.» (Lk 1:1–4)

Arvatavasti oli Teofilos ristiusust huvitunud pagan, võib-olla ka juba ristimiskandidaadiks vastuvõetu, kes sellisena kehastab õigupoolest kogu inimkonda, kellele Kristuse jüngrid on kutsutud evangeeliumi kuulutama. Seda tasub ka evangeeliumi paremaks mõistmiseks pidevalt meeles pidada, iseäranis kahest aspektist. Esiteks juba mainitud universaalsus: kristlik rõõmusõnum on mõeldud (ja möödapääsmatult vajalik) kõigile rahvastele. Ning teiseks: kuna autori eesmärgiks ei ole mitte rahuldada lugejate uudishimu, vaid neid usuliselt veenda, on ta ajaloolisele tõepärasusele piinliku täpsusega truiks jääda püüdes⁴ oma teose üles ehitanud viisil, mis toob esile kristluse olulisimad õpetuslikud ja usutunnistuslikud tõed. Parimal viisil väljendavad seda taotlust ehk Emmause jüngrite loos öeldud sõnad: «Ja hakates peale Moosesest ja Prohvetitest, seletas Jeesus neile ära kõigist kirjadest selle, mis Tema kohta käib.» (Lk 23:27)

Keelelisi märkuseid

Rahvas – τοῦ λαοῦ – «rahva [ootust täis olles] – sõna λαός tähistab nii kogu rahvast kui kuskil koos olevat rahvahulka või mingi paiga (linna, maakoha) rahvast.⁵

Oli täis ootust – Προσδοκῶντος – sõna προσδοκάω tähendab «ootama», «ootuses olema», ka «[millekski] valmis olema», «[millegi ootuses] valvel olema».

³ Nimi Θεόφιλος tähendab «Jumala sõber».

⁴ Vt nt Lk 3:1j.

⁵ Evangelist ei pruugi siin pidada silmas mitte ainult Johannese juurde tulnute, vaid kogu Jumala rahva messiaootust.

Mõtlesid – διαλογιζομένων – sõna διαλογίζομαι tähendab «[millegi üle iseeneses] arutlema», «mõtisklema», «kaalutlema».

Et ehk Johannes ongi Messias – «περὶ τοῦ Ἰωάννου μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ Χριστός» – «Johannese üle, kas mitte tema ei võigi olla Kristus». ⁶ Nimi Ἰωάννης tuleneb heebrea nimest יְהוָה נְדִי נְדִיָּהּ ning tähendab «JHWH on armuline», «JHWH on armu andnud», «JHWH armukink». Sõna Χριστός tuleneb verbist χρίω – «võidma», «salvima» – ja tähendab sedasama, mida heebrea מָשִׁיחַ – «Messias», «Võitu».

Siis vastas Johannes kõikidele – ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης ἀπασιν λέγων – «Johannes vastas neile, üteldes». ⁷

Ristin teid veega – ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς – sõna βαπτίζω tähendab «sisse kastma», «pesema», «[veega] puhastama».

Jalatsipaelagi – τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων – sõna ὑπόδημα tähistab eeskätt paeltega seotavat sandaali. ⁸

Ei kõlba – οὐκ εἰμὶ ἱκανός – sõna ἱκανός tähendab «piisav», «küllaldane», «võimeline», «suuteline». ⁹

Lahti päästma – λῦσαι – sõna λύω tähendab «[seotut] lahti päästma», «valla päästma», «vabaks laskma», «lahti mõistma». Evangeeliumis kasutatakse seda sõna ka Seaduse rikkumisest või Jumala käskude tühistamisest (vt nt Mt 5:19) kui ka pattude andeksandmisest kõneldes (vt nt Mt 16:19 ja Mt 18:18). ¹⁰

Ristib teid Püha Vaimu ja tulega – ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ – võiks tõlkida ka «ristib/puhastab teid Pühas Vaimus/Püha Vaimuga ja tules/tulega». ¹¹

⁶ 1968. aasta piiblitõlkes: «kas tema vahest ei ole Kristus».

⁷ See on rohkem kui lihtsalt keelekasutuse küsimus: sõna ἀποκρίνομαι – «vastama», «vastust andma» – tähendusvarjunditeks on nii teatav lõplikkus kui ka vastandumine. Selle sõna tüveks olev verb κρίνω tähendab «eristama», «eraldama», «[läbi] uurima», «otsustama», «kohut mõistma».

⁸ Rahvapäraselt võiks «jalatsipaela» asemel öelda ehk hoopis «pastlapael».

⁹ Johannes ei pea siin ilmselt silmas oma väärilisust (vrd nt Jh 1:27, kus samas kontekstis kasutatakse sõna ἄξιος – «kaalukas», «väärilisk», «sobilik», «kohane»), vaid vastandab ennast võimalikult kontrastselt Jeesusele kui endast vägevemale/tugevamale.

¹⁰ Kui Johannes tunnistab, et ta ei suuda lahti päästa Jeesuse jalatsipaelagi, siis veel vähem suudab ta veega ristimise läbi kedagi pattudest vabastada.

¹¹ Kui vahel tõlgitakse vastavalt «kastan teid vette» ja «kastab teid Pühasse Vaimu ja tulle», siis originaalis kasutatud grammatilisi vorme silmas pidades oleks õigem «puhastan/pesen teid vees» ja «puhastab/peseb teid Pühas Vaimus ja tules».

Et puhastada – καὶ διακαθαρίει – «ja [Ta] puhastab»¹². Sõna διακαθαρίζω koosneb eessõnast διά – «läbi», «läbinisti», ka «täielikult» – ja verbist καθαρίζω – «puhastama» –, tähendades niisiis «täielikult/läbi ja läbi puhtaks tegema».

Nisud – τὸν σῖτον – «nisu» või «[vilja-] terad».

Aita – εἰς τὴν ἀποθήκην – sõna ἀποθήκη – «ait», «panipaik» – tuleneb verbist ἀποτίθημι – «kõrvale panema», «ära panema».¹³

Kuid aganad – τὸ δὲ ἄχυρον – sõna ἄχυρον tähistab nii aganaid / sõklaid kui rehepeksu käigus purustatud õlgi.

Kustumatu tulega – πυρὶ ἀσβέστω – võiks tõlkida ka «kustutamatu tulega».

Manitsedes – παρακαλῶν – sõna παρακαλέω tähendab «manitsema», «noomima», aga ka «julgestama», «lohutama».¹⁴

Kuulutas...rõõmusõnumit¹⁵ – εὐηγγελίζετο – sõna εὐαγγελίζω tähendab «head sõnumit kuulutama».¹⁶

Sai noomida – ἐλεγχόμενος – sõna ἐλέγχω tähendab «hurjutama», «süüdi mõistma», ka «häbistama».

Pahategude – πονηρῶν – sõna πονηρός tähendab «kuri», «õel», ka «kõlvatu».¹⁷

¹² Originaalis kasutatud grammatiline vorm ei jäta (tõlke kombel) võimalust, nagu võiks puhastamine ka mitte toimuda. Sama kehtib ka järgnevate sõnade συνάγω – «koguma» – ja κατακαίω – «[ära] põletama» – puhul. Siin on juttu millestki, mis [tulevikus] kindlasti aset leiab.

¹³ Siit on ladina keele vahendusel pärit ka sõna «apteek».

¹⁴ Siit on pärit ka nii Püha Vaimu kui Jeesuse enda kohta kasutatud sõna παράκλητος – «lohutaja», «trööstija», «eestkostja» (Jh 14:16.26; Jh 15:26; Jh 16:7; 1Jh 2:1).

¹⁵ 1739. aasta Piiblis: «armoõppetust»; 1968. aasta piiblitõlkes: «armuõppetust».

¹⁶ Siinkohal tasub Johannese karmide sõnade ja «rõõmusõnumi kuulutamise» vahel valitsevale kontrastile mõeldes märkida, et sõna εὐαγγέλιον – «evangeelium», «hea sõnum», «rõõmusõnum» – tähistas algselt tasu hea sõnumi eest – või «tasu rõõmuka teate eest», nagu August Annisti «Odüsseia» tõlkes (14,152). Esmajärjekorras on siin rõõmusõnumiks Messia saabumine, aga sellele lisaks ka õigetele (Johannese võrdpilti kasutades nisule) tõotatud helge tulevik (ning miks mitte ka ülekohtu[ste]le kuulutatud häving).

¹⁷ 1739. aasta Piiblis: «keige kurja pärrast».

Sai ta hakkama veel sellega – προσέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν – siin kasutatud väljendit võiks tõlkida ka «peale kõige selle» või «kõige selle krooniks».¹⁸

Pani – κατέκλεισεν – «sulges».¹⁹

Vangi – ἐν τῇ φυλακῇ – «vanglasse», «vangikongi».

Jeesus – Ἰησοῦ – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest *יְהוֹשֻׁעַ* ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Ja palvetas – καὶ προσευχομένου – võiks tõlkida ka «ja oli palvetamas».

Taevas avanes – ἀνεωχθῆναι τὸν οὐρανὸν – «taevas avati».²⁰

Taevast kostis hääl – φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι λέγουσαν – «taevast sündis/tuli esile hääl, mis ütles».

Armas – ὁ ἀγαπητός – sõna ἀγαπητός – «armas», «armastatud» – tuleneb verbist ἀγαπάω, mis tähendab «armastama», «[kellelegi] head soovima», ka «[kellegi järele] janunema/õhkama».²¹

Sinust on mul hea meel – ἐν σοὶ ἠυδόκησα – sõna εὐδοκέω tähendab «[kellestki/millestki] heameelt tundma», «[kedagi/midagi] eelistama».

Sisuline analüüs

Luuka evangeeliumi kolmanda peatüki esimene pool kõneleb Ristija Johannese avalikust tegevusest alates selle algusest «keiser Tibeeriuse valitsemise viieteistkümnendal aastal, kui Pontius Pilaatus oli Judea maavalitseja ja Herodes Galilea nelivürst, tema vend Filippus aga Iturea ja Trahhoniitsemää nelivürst ja Lüsaanias Abileene nelivürst, kui Hannas ja Kaifas olid ülempreestrid» (Lk 3:1j) kuni – tegelikult üsna ootamatul viisil – selle lõpuni, kui nelivürst Herodes sai «hakkama sellega, et pani Johannese vangi» (Jh 3:20).²²

¹⁸ 1968. aasta piiblitõlkes: «sai ta peale kõige muu veel toime sellega».

¹⁹ 1968. aasta piiblitõlkes: «pani kinni».

²⁰ 1739. aasta Piiblis: «taevas lahti tehti». Taevas ei avane iseenesest, vaid keegi (Jumal) avab selle.

²¹ Sarnase tähendusvarjundiga on heebrea *אָהַב* – «armastama», «[kellegi järele] õhkama».

²² See lõpp on ilmselt mõne jaoks nii ootamatu, et EELK Lugemiste raamatus on (Soome kiriku eeskujul) vastavad salmid Lk 3:19–20 pühapäeva Evangeeliumist välja jäetud. Teoloogilise terviku huvides tuleks need salmid jumalateenistusel siiski lugeda.

Johannes «käis läbi kogu Jordani ümberkaudse maa ja kuulutas meelearandusristimist pattude andeksandmiseks» (Lk 3:3), selgitades ja täpsustades meelearanduse sõnumit mitmete kõlbeliste juhtnööridega (vt Lk 3:10–14) ning kuulutades ühtaegu nii Jumala päästet kui viha vastavalt õigetele ja ülekohtustele.

Ristija Johannese sõnum – ja tegelikult kogu tema isik – on εὐαγγέλιον, rõõmusõnum. Ta kuulutab ette Kristuse, Messia saabumist, või õigemini viitab Talle kogu oma eluga (sellegagi, mis leidis aset enne tema sündi). Ta on hüüdja hääl kõrbes, mis annab teada, et nüüd on aeg viimaks täis saanud: «Kõik kuristikud täidetakse ning kõik mäed ja kingud tasandatakse, ja kõverikud saagu sirgeks, ja mis konarlik, siledaks teeks, siis saavad kõik inimesed näha Jumala päästet! Kirves on juba pandud puude juurte külge. Iga puu nüüd, mis ei kannu head vilja, raiutakse maha ja visatakse tulle.» (Lk 3:5.9)

Johannese visandatud pilt Messiasist on üsna karm: «Tal on visklabidas käes, et puhastada oma reheatust ja koguda nisud oma aita, kuid aganad põletab Ta ära kustumatu tulega.» (Lk 3:17) Oleks vale arvata, nagu oleks see vastuolus sellega, milline Kristus tegelikult oli: Jeesus ei kõnele igavesest hukatusest ja kustumatust põrgutulest sugugi vähem kui Johannes. Pigem tuleb nii Ristija Johannese kuulutust kui kogu tema elu näha paralleelsena Jeesuse omale: tõsi, alati meeles pidades, et Jeesus on temast «vägevam, kelle jalatsipaelagi ta ei kõlba lahti päästma» (vrd Lk 3:16).

Suure hulga rahva kogunemine Johannese juurde ja enda tema poolt ristida laskmine oli Johannese avaliku tegevuse kulminatsiooniks, millele nelivürst Herodes tegi järsu lõpu, sulgedes ta vanglasse. Võib-olla kajastab Luuka sõnakasutus siinkohal ka Herodesese soovi Johannes – Hüüdja Hääl – vaikima sundida: sõna κατακλείω – «sulgema», «kinni panema» – võib tõlkida ka «summutama».

Kindlasti pole juhuslik, et Luukas paigutab teate Johannese vangistamisest vahetult Jeesuse ristimist kirjeldavate salvide ette. Kuigi kontekstist ja kasutatud passiivsest tegumoest (Ἰησοῦ βαπτισθέντος) on selgelt näha, et ka Jeesus ei ristinud ennast ise, vaid seda tegi Johannes, on tähendusrikas, et Johannes justkui kaob pildilt vahetult enne Jeesuse ristimist ning järgnevalt keskendutakse eranditult Jeesuse avaliku tegevuse algusele ja kulgemisele, kuni Johannes ennast ise taas meelde tuletab, saates oma jüngrid Jeesuselt küsima, kas Tema on see, kes pidi tulema, või tuleb kedagi teist oodata (Lk 7:18jj).

Jeesus ristiti küll (nagu öeldud, seda otseselt välja ütlemata) Johannese poolt, aga on täiesti selge, et siin leiab aset totaalne fookusevahetus, nii et ka ristimisel ei ole aktiivseks tegutsejaks enam mitte Ristija, vaid Jumal ise, kes avab taeva ning oma Püha Vaimu ja – seekord mitte viha, vaid armastuse – tule oma Poja peale valab, asendavalt kõigi nende eest, keda Poeg edaspidi Püha Vaimu ja tulega ristib.

Nagu Johannes, nii jääb ka rahvahulk nüüd mõneks ajaks kõrvale. Kuigi evangelist kirjeldab inimeste ootusärevust, lausa igatsust Lunastaja järele, mis paneb neis pulbitsema kõikvõimalikke mõtteid, muuhulgas ka, et ehk on Johannes ise kauaoodatud Messias, ning kuigi nad lasevad end selle kinnituseks, et neil on tõepoolest tõi taga, meelearanduse märgiks ristida, kaovad nad koos Ristijaga pildilt pärast seda, kui Johannes on neile teatanud, et tema see ei ole, aga too, kes on temast vägevam, tõeline Messias, on juba tulemas.

Küllap sellelgi, et Jeesus ristiti siis, «kui kogu rahvast ristiti» (Lk 3:21) on sügavam teoloogiline tähendus – nimelt on siin peidus vastus küsimusele, mis sõnaselgelt tuleb esile vaid Matteuse evangeeliumis, kus Ristija Johannes ütleb Jeesusele: «Mul on vaja lasta ennast sinul ristida – ja Sina tuled minu juurde!» (Mt 3:14), s.t miks Jeesusel, kui Ta on Jumala Poeg, püha ja patuta, oli vaja «meelearandusristimist pattude andeksandmiseks»?

Vastus on lihtne: «kogu rahva» pärast. Johannese evangeeliumit tsiteerides: sest Tema on «Jumala Tall, kes kannab ära maailma patu» (Jh 1:29). Jeesus laseb ennast ristida solidaarsuse, ühtekuuluvuse märgina meie, patuste inimestega. Just seda tähistab ka omapärane seos Johannese poolt öeldud sõnade «Tema ristib teid Püha Vaimu ja tulega» (Lk 3:16) ja Jeesuse ristimisel väliselt toimunu vahel: «Püha Vaim laskus ihulikul kujul Jeesuse peale kui tuvi, ja taevast kostis hääl: «Sina oled mu armas Poeg, sinust on mul hea meel!»» (Lk 3:22)

Tuli tähistab Piiblis eeskätt Jumala õiglast viha. Ning kustumatu tuli, millest Johannes Lk 3:17 kõneleb (ja millele järgneva salmi sedastus, et Johannes kuulutas rahvale rõõmusõnumit, kõlab antud kontekstis üsna kummalisena), on kahtlemata igavese hukatuse ja karistuse tuli ehk põrgutuli. Niisiis võisid Johannese sõnad, et kui tema ristib [jahutava ja värskendava] veega, siis Messias ristib/puhastab aukartusäratava tuule (ka nii võib tõlkida sõnapaari $\piνεῦμα ἅγιον$ – Püha Vaim) ja [põletava] tulega²³, mõjuda kuulajatele üsna hirmutavatena.

Jeesus ristimisel toimunu oli sellele üsna vastandlik: tormituule asemel laskus Tema peale tuvi²⁴, ning raevutule asemel sündis taevast hääl, mis kostis: «Sina oled mu armas Poeg, Sinust on mul hea meel!».

Hiljem kõneles Jeesus ise seoses ristimisega samuti tulest: «Tuld olen ma tulnud viskama maa peale, ja mida muud ma tahaksin, kui et see oleks juba süttinud! Aga mul

²³ Kindlasti ei ole siin mõeldud tulukest või romantiliselt hubisevat küünlaleeki, vaid kuuma, sulatavat või lausa tuhaks põletavat tulelõõma.

²⁴ Kes kahtlemata viitab ka suurele veeuputusele ja selle lõppemist kuulutanud tuvidele (1Ms 8:8–12).

on ees ristimine, millega mind ristitakse, ja kuidas mul on kitsas käes, kuni see on viidud lõpule!» (Lk 12:49j)

Ta seob siin ristimise oma kannatuste ja surmaga – nendes võtab Jeesus asendavalt enda kanda selle raevu, mis peaks tulema patuse inimkonna peale, et edaspidi ei oleks Tema nimel ristimine neile, kes Temasse usuvad, enam mitte ähvardavaks viha-, vaid päästvaks armutuleks. Ja muidugi pühitsevaks ning taevase väe, tarkuse ja selgusega täitvaks Püha Vaimu tuuleks ja tuleks (vrd Ap 2:1jj).

See ei tähenda, nagu ei kehtiks pärast Jeesuse ristimist või pärast Tema ristsurma ja ülestõusmist enam Ristija Johannese poolt Tema kohta öeldud sõnad. Endiselt ja jätkuvalt on «kirves puude juurde küljes» (vrd Lk 3:9) ning Messial on «visklabidas käes, et puhastada oma reheelust ja koguda nisud oma aita ja põletada aganad ära kustumatu tulega» (vrd Lk 3:17). Ka hiljem oma kannatustest ja surmast kui tulega ristimisest kõneldes lisab Jeesus, et Tema tulemine ei too siia maailma paraku mitte rahu, vaid katsumusi, lahkmeelt ja kitsikust (vrd Lk 12:51jj).

Ometi on olulisim meeles pidada, et nagu Luuka evangeeliumi kolmandas peatükis, mis algab ülimalt piduliku kirjeldusega Ristija Johannese avalikust tegevusest, kaob toosama Johannes viimaks täielikult pildilt ja kogu tähelepanu keskendub Jeesusele, nii on see olnud sellest ajast peale: kõik keskendub Temale, kelles «kõik inimesed saavad näha Jumala päästet» (vrd Lk 3:6).

Jutluseks

Ilmumisaja esimesel pühapäeval tähistatakse EELK Kirikukäsiraamatu järgi Kristuse ristimise püha. Vanakirikliku traditsiooni järgi on Issanda ristimine üks kolmest algselt Ilmumispühal (6. jaanuaril) meenutatud sündmusest – teised kaks on Jeesuslapse kummardamine hommikumaa tarkade poolt (Mt 2:1–12) ja Jeesuse esimene imetegu Kaana pulmas (Jh 2:1–11). Neid kolme ühendab Jeesuse jumalikkuse (ja jumaliku lunastusmissiooni) avalikukssaamine: Ta on tulnud kogu inimkonna Önnistegijana, et tuua patustele andeksandmine ning nad taas Jumala kui oma taevase peigmehega lepitada ja igaveseks ühendada.

Vanakiriklik traditsioon ütleb, et ennast ristida lastes inimkonnaga oma solidaarsust kinnitades ning Jumala Tallena asendavalt kogu maailma pattu enda peale võttes pühitses Kristus kõik veed ristimiseks. Siin ei peeta silmas aga mitte enam Johannese meelesparandusristimist, vaid kristlikku ristimist, milles inimesele saab Jumala halastust mööda osaks uuestisünni pesemine ja Püha Vaimu uuendamine (vrd Tt 3:5), Tema patud pestakse maha, seni suletud olnud taevast avatakse ja inimlapsest saab oma taevase Isaga lepitatuna Jumala armastatud laps, kellest Temalt on hea meel.

EELK Kirikukäsiraamatu järgi on Kristuse ristimise püha kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks kas suurele veeuputusele järgnenud leping Jumala ja Noa vahel (1Ms 9:12–16) või Joosua poolt kinnitatud leping Jumala ja Iisraeli rahva vahel, mille krooniks oli kuiva jalaga läbimine Jordanist (Jos 3:5–11.17). Epistlikis (Gl 3:23–29) on apostel Pauluse mõttekäik Seadusest kui meie kasvatajast Kristuse poole ning kinnitus, et kõik, kes on Kristusesse ristitud, on Temaga rõivastatud, s.t saanud Temas Aabrahami pärijaks ja Jumala lapseks.

Nii veeuputuse kui Jordanist läbimineku lugu kuulutavad vanakirikliku pärimuse järgi ette ristimist: ristimises uputatakse kõik, mis on vana, rikutud ja patune ning «tõuseb üles uus inimene, kes elab õiguses ja puhtuses Jumala ees» (Martin Luther, Väike katekismus); ristimise kaudu siseneb inimene surma- ja patukõrbe selja taha jättes igavese elu Töötatud Maale.²⁵

Kristuse ristimise püha keskpunktis on Jeesus, kes ennast ristida lastes ilmutab oma jumalikkust ning näitab avalikult, et Ta on tulnud, et inimeste patt enda peale võtta ja ära kanda. Päeva Evangeelium, iseäranis selle esimene pool, lisab teise aspektina meeldetuletuse, et ristimises Jeesusega üheks saanuna – ning seda meeles pidades, millist hinda Ta meie eest tegelikult maksma pidi (vrd Lk 12:49j) – oleme kutsutud elama selle vääriliselt, et saada kord hea ja puhta nisuna Jumala aita kogutud.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Ristija Johannese kuulutuse – ja Kristuse ristimise püha – keskpunktis on Kristus, Messias, kes on tulnud, et tuua õigetele pääste ja kaotada kõik ülekoos. See sõnum ei ole kaotanud kübetki oma hoiatavast aktuaalsusest: endiselt on meie maailmas läbiseigi nisu ja aganad, ning meie isegi kipume kuuluma kord ühe, kord teise hulka.
2. Kristus laseb ennast ristida meie pärast – selleks, et kinnitada meile oma tahet võtta meie eest enda peale Jumala viha ja karistus meie pattude eest, et lepitada meid Isaga ning avada meile taevas, s.t võimalus saada Jumala armastatud lasteks.
3. Jeesuse ristimine, kuigi see eristub sisuliselt nii Johannese meelearanduse ristimisest kui kristlikust ristimisest, toob esile nii esimese kui teise tõelise tähenduse ja sõnumi: ei ole ühtegi inimest, kes ei vajaks meelearandust ja pattude andeksandmist, ning ei ole ühtegi inimest, kes võiks selle saavutada oma jõust, lahus Kristusest. Siin on hea meenutada ka Ristija Johannese eeskujut: ta ei pea ennast suuteliseks isegi Messia jalatsipaela lahti päästmata – mida siis veel rääkida pattudest lahtipäästmisest? Aga Kristuses on see võimalikuks saanud ja sündinud: Ristimises rõivastab Kristus meid iseendasse ja sellest peale vaatab Jumal meid sellesama pilguga, millega Ta vaatab oma «armsale Pojale, kellest Tal on hea meel».

²⁵ Veelgi paremini kujutab ristimise tähendust Punasest merest läbimineku, kusjuures selle puhul tähistab Iisraeli kõrberännak ristitud inimese elu kiusatuste- ja katsumusterohkes maailmas, ning Jordanist läbimineku ihulikku surma ja «siit lahkumist, et olla Kristusega, sest see on väga palju parem» (vrd Fl 1:23).